

Goede tijden, Slechte tijden in de antieke wereld

Fik Meijer

Het is niet zo gemakkelijk in enkele woorden opzet en inhoud van dit boek te omschrijven. Met de nietszeggende titel kan men alle kanten uit. De tekst op de achterzijde suggereert dat het enerzijds zal gaan over de regeringsvormen tijdens de klassieke oudheid, wat een institutionele geschiedenis laat vermoeden en anderzijds over de bevolkingsgroepen die al dan niet aan deel hadden aan het politieke besluitvormingsproces deelnamen, wat dan eerder aan een politieke geschiedenis doet denken. Zelf omschrijft de auteur in de inleiding (blz. 11) zijn opzet als *een zoektocht naar de verschillende staatsinrichtingen en de reacties daarop van degenen die er profijt van hadden of er zich juist het slachtoffer van voelden.*

In feite lijkt het uiteindelijk een verhalende geschiedenis van Griekenland en Rome waarin de aandacht in de eerste plaats - maar niet uitsluitend- gaat naar regeringsvormen en de mate waarin diverse categorieën van de bevolking daarbij al dan niet betrokken worden. Het verhaal wordt overvloedig gelardeerd met pittige anekdotes ter illustratie. F. Meijer heeft duidelijk de bedoeling zijn uiteenzetting toegankelijk te maken voor een breder publiek. In dit opzet is de auteur beslist geslaagd want hij brengt zijn verhaal op een vlotte en onderhoudende wijze die een historisch geïnteresseerd publiek ongetwijfeld zal weten te boeien.

Nieuwe inzichten moet de lezer evenwel niet verwachten want wat hij aangeboden krijgt is een traditioneel narratief dat niettemin als een eerste kennismaking met de politieke, institutionele en sociale geschiedenis kan dienst doen. De Griekse en Romeinse geschiedenis worden gescheiden behandeld: eerst de Grieken (blz. 17-154) en daarna Rome (blz. 155-388). De eindnoten (blz. 389-395) bevatten overwegend verwijzingen naar de bronnen en de secundaire wetenschappelijke literatuur. Met een beknopte bibliografie (blz. 397-400) en Register (blz. 401-415) wordt het boek dat ook nog een tijdlijn (blz. 7-9) bevat ter oriëntatie, besloten. Acht bladzijden kleurillustraties en een groot aantal zwart-wit illustraties binnen de tekst maken een en ander aanschouwelijk.

Omdat het boek klaarblijkelijk bedoeld is als een eerste kennismaking heeft de auteur zich beperkt tot de hoofdzaken. Dat brengt met zich mee dat een aantal onderwerpen die tot de politieke en institutionele geschiedenis behoren niet of ternauwernood ter sprake komen. Ik denk daarbij o.m. aan de Ptolemeïsche bureaucratie waarover we nochtans, dank zij de papyri, overvloedige informatie bezitten. Ook het bestuur van de Hellenistische poleis komt niet aan bod. Een ernstig manco in het aan de Romeinse geschiedenis gewijde deel is dat met geen woord gerept wordt over de lokale instellingen en de wijze waarop op dit niveau de verschillende bevolkingscategorieën aan het plaatselijke politieke leven deelnamen alhoewel de epigrafische bronnen en de Digesten ons daarover veel informatieverschaffen. Men mag nochtans niet uit het oog verliezen dat voor minstens negentig procent van de bevolking van het Romeinse rijk het op dit niveau was dat nog aan

politiek werd gedaan en dat voor die overgrote meerderheid van de bevolking het dagelijkse leven zich daar afspeelde.

In het boek treft men verder enkele beweringen aan die voor discussie vatbaar zijn en minstens enige nuancering behoeven. Zo maakt de auteur onvoldoende onderscheid tussen soevereiniteit en autonomie en benadrukt hij onvoldoende dat, ook nadat Philippus II van Macedonië zijn hegemonie over de Griekse wereld had gevestigd, de Griekse poleis hun autonomie behielden en in een aantal gevallen zelfs hun juridische soevereiniteit. Stellen, zoals de auteur dat doet op blz. 195, dat de slaaf volgens het Romeinse recht geen persoon was maar **enkel en alleen** een zaak (*res*) is onterecht. Vooreerst betekent *res in deze context* niet ‘zaak’ maar ‘vermogensbestanddeel’ en ten tweede wordt in het Romeinse recht een slaaf in heel wat contexten ook als een *persona alieni iuris* (zoals de *fili familias*) beschouwd.

Maar deze en nog andere, hier niet vermelde, tekortkomingen, beletten niet dat dit boek, dat niet als studieboek is bedoeld, wel geschikt is als een eerste en boeiende kennismaking met een aantal belangrijke aspecten van de klassieke wereld. Men mag alleen hopen dat het de geïnteresseerde lezer ertoe zal aanzetten andere en meer diepgaande werken over het onderwerp te lezen.

Fik Meijer. *Goede tijden, Slechte tijden in de antieke wereld*. Amsterdam, Prometheus 2023. 415 blz. 29,99 €.